

ZNAČAJ IMPLEMENTACIJE I UNAPREĐENJA PRIMENE BIOSIGURNOSNIH MERA I DOBRIH FARMSKIH PRAKSI U PREVENCIJI KLASIČNE KUGE SVINJA I DRUGIH ZARAZNIH BOLESTI

*Prof. dr Slavča Hristov
dr Branislav Stanković, docent
Univerzitet u Beogradu - Poljoprivredni fakultet
e-mail: hristovs@agrif.bg.ac.rs*

Okvir prezentacije

- **Definicije biosigurnosti (BS) i dobrih farmskih praksi (DFP)**
- **Značaj BS i DFP**
- **Trenutna situacija u proizvodnji svinja i povezanost sa BS i DFP**
- **Problemi u vezi sa primenom BS i DFP**
- **SWOT analiza u vezi sa stanjem BS i DFP**
- **Ideje za rešenja u implementaciji BS i DFP**
- **Zaključak**

Definicija pojmova biosigurnost (BS) i dobre farmske prakse (DFP)

- ✓ **BS - mere za smanjenje rizika prenošenja i širenja uzročnika bolesti;**
- ✓ **Usvajanje niza stavova i ponašanja u cilju smanjenja BS rizika;**
- ✓ **Spoljašnja i unutrašnja BS;**
- ✓ **DFP – definisani postupci u proizvodnji (odgajivanje i reprodukcija, ishrana, nega, smeštaj i držanje, zdravstvena zaštita, dobrobit i biosigurnost);**
- ✓ **Farmeri i veterinari treba zajedno da definišu, kreiraju i primenjuju BS i DFP.**

Značaj BS i DFP

- **Značaj: međunarodni, regionalni, nacionalni, lokalni, nivo gazdinstva;**
- **Ekonomski, socijalni i poljoprivredni aspekti;**
- **BS i DFP doprinose:**
 - unapređenju zdravstvenog stanja i dobrobiti životinja,
 - sprečavanju pojave i suzbijanju zaraznih bolesti životinja i zoonoza,
 - unapređenju proizvodnje u svinjarstvu,
 - unapređenju kvaliteta i bezbednosti proizvoda,
 - sticanju poverenja potrošača,
 - pospešivanju tržišta (stabilizovanje i prodor na nova tržišta), i
 - zaštiti životne sredine.

Trenutna situacija u svinjarskoj proizvodnji u Srbiji od značaja za BS i DFP

Parametar	Zastupljenost (oko), Napomena
Broj svinja	3,4 miliona
Broj gazdinstava	355000 (56% od svih gazdinstava)
Veliki broj malih proizvođača	3-9 grla, (oko 39,8% gazdinstava)
Trend smanjenja	8,3% (u periodu 2008 - 2012. godine)
Prosečan broj svinja po farmi	9,6
Na komercijalnim farmama se gaji	oko 20% od ukupnog broja
Na farmama sa više od 400 grla (samo 0,1% gazdinstava) se gaji	22,5% svinja
Na farmama koje imaju 200 do 399 svinja (najmanje učešće u ukupnom broj svinja) se gaji	2,6%
Stanje dobrobiti, zdravstvene zaštite i biosigurnosti	loše na pojedinim farmama
Udruživanja odgajivača i pospešivanja saradnje sa veterinarima	postoji izražena potreba

Identifikovani problemi u vezi sa BS i DFP

Parametar	Zastupljenost (oko), Napomena
Neobeležavanje i neuredno vođenje brojnog stanja	i do 80%
Uvođenje svinja u zapat bez dokumentacije i loš nadzor zdravlja	i do 90%
Leševi se ne uklanjaju neposredno po uginuću	20% slučajeva
Loša kontrola biosigurnosti farme	u 10-90% slučajeva
Problemi u vezi primene programa sanitacije	kod preko 40% malih farmi
Nesvrshodno sagrađeni i opremljeni objekti	u 10-30% slučajeva
Hrana se nabavlja od neregistrovanih dobavljača	u 10-50% slučajeva
Neadekvatno održavanje i čišćenje površina za ishranu	preko 30%
Ista oprema za raspodelu hrane i druge svrhe	u preko 90% malih farmi

Identifikovani problemi u vezi sa BS i DFP

Parametar	Zastupljenost (oko), Napomena
Neproveravanje zdravstvene ispravnosti hrane	na malim farmama u oko 90%
Loša higijena prostorija i opreme za hranu	u oko 50% na malim farmama
Korišćenje plesnive hrane	u oko 30% na malim farmama
Nedostatak dokumentacije o poreklu hraniva	u oko 90% malih farmi
Neblagovremena veterinarska pomoć	u oko 40% slučajeva
Loši uslovi držanja i smeštaja	i do 30% - uglavnom kod malih farmi
Držanje bez prostirke	na više od 90% komercijalnih farmi
Zloupotreba ili pogrešna primena lekova	u oko do 30% slučajeva
Rukovanje stajnjakom i otpadom	u oko 20-30% farmi

Identifikovani problemi u vezi sa BS i DFP

Parametar	Zastupljenost (oko), Napomena
Obuka za gajenje svinja i vođenje podataka	20% farmi, a na malim farmama oko 50-70%
Potreba isplaćivanja nadoknada za eutanazirane svinje	(na svim obukama)
Problemi u vezi organizacije, rada i opremljenosti	u oko 10% veterinarskih stanica
Problemi u saradnji sa odgajivačima	u oko 50% slučajeva
Problemi u saradnji sa lokalnim vlastima, prevoznicima, policijom, klanicama i sl.	(na svim obukama)
Broj veterinarara koji je video kliničku formu KKS	manje od trećine
Ilegalna trgovina	u oko 30% slučajeva
Nezadovoljavajući nadzor	na oko 20% pre svega malih gazdinstava

Identifikovani problemi u vezi sa BS i DFP

Parametar	Zastupljenost (oko), Napomena
Nedovoljne kompetencije farmera	50%
Problemi vezani za obeležavanje svinja i sledljivosti	50%
Problemi u vakcinaciji	50-70%
Problemi u epidemiološkom nadzoru	20-30%
Problemi u nivou biosigurnosti	30-40%
Problemi u radu lovočuvarske službe	10%
Problemi u vezi sa pijacama, sajmovima i izlozbama	40%
Problemi u vezi sa uklanjanjem leševa	30-40%
Problemi u vezi sa otpadom	20%
Problemi u vezi sa lokacijom farmi	kod oko 60% pre svega malih farmi
Propusti u obaveštavanju, neiskustvo veterinarara, odbijanje saradnje od strane vlasnika u ugroženom krugu, selektivna eutanazija svinja, loša saradnja sa policijom, neadekvatan i nebezbedan transport leševa kod pojave KKS	Naglašeno na jednoj obuci

SWOT analiza

☐ Jake strane (prednosti):

- **Uprava za veterinu:** projekti, brošure, uputstva, preporuke o biosigurnosnim merama i dobrim farmskim praksama, obuka
- **Sistem veterinarske službe** (pokrivenost cele zemlje, razvijenost)
- **Motivacija i zainteresovanost farmera**
- **Resursi za proizvodnju stočne hrane**
- Razvijena savetodavna služba
- Sistem obeležavanja i centralna baza
- Sveobuhvatnost programa mera zdravstvene zaštite životinja
- Strategija kontrole KKS
- Visokoškolske ustanove, instituti i srednje stručne škole
- **Obuka veterinarara i veterinarskih inspektora**
- Genetska osnova svinja
- Uvedene subvencije po tovljeniku

SWOT analiza

Slabe strane (nedostaci)

- **Starost farmera**
- **Struktura svinjarske proizvodnje**
- **Starost objekata**
- **Selektivno sprovođenje vakcinacije**
- **Fragmentisano sprovođenje biosigurnosnih mera**
- **Nedostatak i nefunkcionalnost udruženja**
- **Ograničeno tržište i problemi u prometu**
- **Trend smanjenja broja svinja**
- **Variranje cena tokom godine**

SWOT analiza

Mogućnosti

- **Povećanje obima trgovine** sa Ruskom federacijom
- **Stabilna trgovina** sa Republikom Srpskom, Crnom Gorom i Makedonijom
- **Povećanje obima izvoza proizvoda od mesa**
- **Sticanje statusa zemlje slobodne od KKS**
- **Korišćenje strukturnih fondova za razvoj svinjarstva**
- **Povećanje standarda stanovnika u Srbiji**
- **Mogućnosti za intenziviranje proizvodnje i otvaranje novih tržišta**

SWOT analiza

Opasnosti

- **Slabija zainteresovanost mladih farmera** za bavljenje svinjarskom proizvodnjom
- Slabija konkurentnost na tržištu
- Uska paleta proizvoda i loš kvalitet pakovanja
- Uvoz proizvoda svinja iz EU
- Izbijanje bolesti
- **Nedovoljno jasno pozicioniranje značaja biosigurnosti u programu mera**

Ideje za rešenja

- **Prevazići slabosti u funkcionisanju veterinarske službe na terenu;**
- **Prevazići slabosti u vezi sa saradnjom veterinarske službe i farmera;**
- **Unaprediti kapacitete veterinarske službe za rad na terenu;**
- **Unaprediti rad Uprave za veterinu;**
- **U okviru radne grupe razmatrati rešenja za BS i DFP;**
- **Definisati i unaprediti delokrug rada Veterinarske komore Srbije;**
- **Definisati i unaprediti rad Srpskog veterinarskog društva;**
- **Uvesti nove ili unaprediti status postojećih disciplina koje se bave sa DFP i BS merama u formalnom obrazovanju;**
- **Definisati projekat koji će pospešiti implementaciju BS i DFP u proizvodnji.**

Ideje za rešenja

- **Definisati kriterijume za sertifikaciju farmi prema nivou primene BS i DFP i u skladu sa tim mere podrške;**
- **Unaprediti kompetencije veterinara za primenu BS I DFP;**
- **Unaprediti kompetencije farmera za primenu BS I DFP;**
- **Unaprediti komunikaciju i saradnju sa lokalnim vlastima (lokacija farme, uklanjanje leševa, uklanjanje otpada);**
- **Unaprediti komunikaciju i saradnju sa ostalim službama i organizacijama (policija, lovne organizacije, prevoznici, klanice, fabrike stočne hrane); i**
- **Definisati probleme i ukloniti slabosti u vezi sa prometom svinja.**

Unaprediti sistem planiranja biosigurnosti

Komponente programa biosigurnosti:

- **Imati u vidu različite tipove gazdinstava:** slobodno držanje, seoska gazdinstva, porodične farme tipa B i A, komercijalna gazdinstva;
- **Unaprediti sistem identifikacije svinja, registracije gazdinstava i sledljivost** (centralna baza podataka, praćenje kretanja i prometa svinja);
- **Pratiti kretanje divljih svinja** (saradnja sa lovačkim organizacijama, geografska rasprostranjenost i gustina populacije svinja koja se drži na otvorenom);
- **Definisati kontinuirane programe edukacije i obuke za različite grupe učesnika.**

Unaprediti sistem planiranja biosigurnosti

- **Definisati BS i DFP za različite tipove farmi i tehnologije proizvodnje** (zaokruženost, proizvodnja na različitim mestima);
- **Definisati BS i DFP u skladu sa epizootiološkom situacijom i lokacijom** farme;
- **Definisati BS i DFP u skladu sa nivoom primene biosigurnosnih mera; i**
- **Identifikovati probleme u vezi sa uslužnim delatnostima i lancima trgovine** (centri za VO, trgovci i prevoznici, klanice, pijace, sajmovi, izložbeni prostori, dobavljači hrane, stručna, kao i tehnička lica koja pružaju usluge farmi).

Unaprediti sistem planiranja biosigurnosti

- **Bitno je identifikovati puteve prenošenja i biosigurnosne rizike i ugraditi ih u BS programe:**
 - **Putevi prenošenja i BS rizici zavise od sistema proizvodnje, lokacije farme, epidemiološke situacije, navika ljudi, tehnologije proizvodnje na farmi** (zaokruženost proizvodnje: nova grla, seme, proizvodnja na različitim mestima, razmena opreme, primene dobrih praksi i sl.);
 - **Identifikacija najznačajnijih puteva prenošenja:** direktni kontakt, ljudi, vozila, odeća, obuća, pribor, hrana, uključujući pomije, druge vrste životinja i u vezi sa tim najznačajnijih BS rizika.

Izazovi u sprovođenju biosigurnosnih mera

- **Socijalni i ekonomski izazovi (razumeti farmere zašto gaje svinje)**
- **Biosigurnosne mere: prihvatljive, realistične, priuštive i merljive uz podsticaje, podjednako kao i uz oslanjanje na propise i kazne**
- **Ugrađenost BS i DFP u program mera i veterinarskih usluga**
- **Promovisanje BS mera (formalni programi, obuke, komunikacije)**
- **Učešće u sprovođenju biosigurnosnih mera privatnog i javnog sektora**
- **Unapređenje obrazovanja i savetodavnih usluga**
- **Unaprediti kompetencije veterinara i famera, **promeniti ponašanje i prakse (identifikovati stavove, gledišta i potrebe, odrediti kolektivni interes, postići saglasnost svih zainteresovanih strana)****

Izazovi u sprovođenju biosigurnosnih mera

- **Primena plana BS** koji je nastao kao rezultat kritičkog razmatranja konkretne životne sredine i epizootiološke situacije uz pravovremeno preduzimanje definisanih aktivnosti;
- Pri izradi BS plana **sagledati potrebe i zdravstveni status svih kategorija životinja, tehnologiju i organizaciju proizvodnje po segmentima i epizootiološku situaciju, kao i konkretne pretnje iz okruženja, odnosno slabe tačke u svakoj fazi tehnološkog procesa proizvodnje;**
- Zdravstveni status farme može se proceniti pouzdanim serološkim testovima;
- Jedinствен i standardizovan **način uzimanja, pakovanja, slanja i čuvanja uzoraka** i detaljnja analiza kritičnih tačaka, može razjasniti epizootiološku situaciju i pomoći pri donošenju odluka.

Izazovi u sprovođenju biosigurnosnih mera

- **Koncepcija tehnologije proizvodnje** u velikoj meri određuje potencijalne rizike i uspeh BS mera;
- **Procena primene mera sanitacije** (naročito na površinama za hranjenje, u boksovima za prašenje i odgajivanje prasadi.
- U BS programima pažnju posvetiti formulisanju **dobre higijenske prakse**.
- Kontinuirani monitoring (stalno praćenje) zdravstvenog stanja svinja.
- **Sistematska kontrola i razrađeni protokoli i metode monitoringa zdravlja svinja i svrsishodne mere kontrole kretanja, izolacije i sanitacije**, moraju biti obavezni sastavni deo tehnologije proizvodnje u svinjarstvu.

Zaključci

- **Izgraditi sistem za primenu BS i DFP** koji uključuje sve učesnike u proizvodnji i prometu svinja, kao i proizvoda od svinjskog mesa;
- Dati veći značaj uvođenju i kontroli BS i DFP u Programu mera zdravstvene zaštite životinja;
- **Unaprediti saradnju veterinarske službe i odgajivača** u vezi sa implementacijom i kontrolom primene BS i DFP;
- **Omogućiti kontinuiranu izgradnju opštih i stručnih kompetencija odgajivača i veterinaru** u vezi sa primenom BS i DFP;
- Podržati odgajivače podsticajima u vezi sa implementacijom BS i DFP.

Hvala na pažnji!

